

G'aybullayeva Odina Farxod qizi
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi 2-bosqich talabasi
+998 33 808 33 53

RANGLAR JILOSINING INSON PSIXOLOGIYASIGA TA'SIRI

Annotatsiya: Ushbu maqolada ranglarning sehrli kuchi, ularga yashiringan turli ramzlar, ruhiy olamga bogliqligi, fe'l-atvor va ranglar, ranglarning inson psixologiyasiga ta'siri va bu borada salomatligi hamda kayfiyatiga ijobiy yoki salbiy ta'sir o'tkazuvchi omillar haqida so'z boradi. Ushbu muammolar bo'yicha tahlil qilindi hamda taklif va tavsfiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: rang, rangli assotsiatsiyalar, hissiy ta'sir, ranglar psixologiyasi, brending, marketing.

Ranglar dunyosining sir-sinoati, ularga yashiringan turli ramzlar va ruhiy olamga bog'liqlik alomatlari har doim insonlarni qiziqtirib kelgan. Ranglar bilan bog'liq tajriba va ilmiy izlanishlar olib borayotgan mutaxassislar esa ranglarning sehrli olami haqidagi ma'lumotlari bilan barchaning e'tibori va qiziqishini tortganlar.

Inson tabiatan rassomdir. U o'z hayotini doimo biror tarzda go'zal qilishga intiladi. Rang nafis tasviriy san'atning jonidir. Badiiy asarning hissiy va ma'naviy ta'sirchanligini oshirishda rangning roli nihoyatda katta ahamiyat kasb etadi.

Ranglar haqida fikr yuritishdan oldin ayrim manbalarga e'tibor qaratish lozim: yorug'likning nurlanish quvvati, foton (yorug'lik zarrasi), ko'z va ko'rish darajalari, ko'z tuzilishi, rangli ko'rish, ko'rish tuyg'usining paydo bo'lishi, ranglarning vazminligi, garmoniyasi, tozaligi, fazoviy xususiyati hamda asosiy, axromatik, oraliq ranglar haqidagi ma'lumotlarga ega bo'lishlari lozim.

Ranglar bilan bog'liq faoliyat sohalaridan rassomlar, dizaynerlar, interyer dizaynerlari, me'morlar, stilistlarning ishlarini ko'zdan kechirar ekanman, ular qanday fikrda ekanliklari va his-tuyg'ularni bizga yetkazmoqchi bo'lishayotganini anglashga harakat qilaman, ularning yordami bilan hayotimizni qanday yaxshilashimiz mumkinligini o'rganaman. Insonning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish va o'zini ifoda etish uchun rangdan qanday foydalanish lozimligini o'rganish lozim. Rang bizga hayotning barcha sohalarida yotoqxonangizdan tortib to kengash yig'ilishigacha muvaffaqiyatga erishishga yordam berishini anglash darkor.

Ranglarning inson ruhiyatiga o'ziga xos ravishda ta'sir qilishi tan olingan haqiqatdir. Bizni o'rab turgan ranglar olami ruhiyatimizga va ruhiy holatimizga bevosita ta'sir qiladi. Ranglar ta'sir qilish vaqti va shiddatiga qarab ijobiy yoki salbiy his-tuyg'ularni uyg'otishi mumkin. Mutaxassislar xulosasiga ko'ra, inson ko'zi milliondan ziyod ranglarni ajrata olar ekan.

Ranglarning inson ruhiyatiga ta'sir qilishiga oid juda ko'p baxs-munozarali qarashlar mavjud. Ruxshunoslar har bir rangni qabul qilishda insonga o'ziga xos yondashdilar. Ya'ni bitta rangni har kim har xil qabul qiladi.

Qizil rang. Agar men to'q qizil rang bilan bezatilgan xonaga kirsam, darhol o'z xislarim kuchayib borishini his qilaman va atrofimda nimalar bo'layotganiga ko'proq ahamiyat qarata

boshlayman. Buning aynan teskarisini yashil va oq rangli xonaga kirganimda his qilaman. Bunday rangli xonalarda menga xotirjamlik hissi keladi va o'zimni erkin his qilaman. Mashhur psixolog professor Angela Raytning tadqiqotlariga ko'ra qizil rang jismoniy rangdir va jasorat, kuch, iliqlik, energiya va hayajonni bildiradi. Salbiy tomonida esa tajovuzkor va e'tiborni jalb qiluvchi ko'rinishi mumkin. Siz moshina haydab ketayabsiz va svetaforning qizil chirog'ini yoki qizil rangli to'xtash yo'l belgisini ko'rdingiz, nima qilasiz? Ko'chalarda o't o'chirish va tez yordam moshinalarini necha marotaba o'tib ketganini ko'rgansiz va shu vaqtda tomir urishingiz tezlashganini sezganmisiz?

Qizil ogohlantiruvchi vosita bo'lib, bizni favqulotda vaziyatlarda tezkor harakat qilishimiz uchun juda samaralidir. Eng to'g'ri vaziyat raqobatchilarni kuchsizlantirish. AQSHda o'tkazilgan bir tadqiqot natijasi shuni ko'rsatadiki, qizil rangli formada o'ynaydigan futbol jamoalari raqib jamoaga qaraganda muvaffaqiyatliroq o'yin ko'rsatishgan ekan. Mutaxassislarining fikriga ko'ra qizil rang kishiga ko'proq ishonch bag'ishlaydi. Ularni ko'rgan odam qizil kiyimli shaxsni ustuvor deb biladi va bu ularning ishlashiga salbiy ta'sir qiladi. Xotirjamlikni saqlash zarurdir.

Qizil rang ogohlantiruvchi rang sifatida yurak urishi va qon bosimining ko'tarilishiga yordam beradi. Agar siz yuqori darajadagi yig'ilish kabi stressli vaziyatga tushib qolsangiz qizil rang kiyish sizni tabiiy baxslaringiz va tortishuvlaringizda raqibingizga nisbatan salbiy ta'sirini kuchaytirishi mumkin.

Moviy rang. Bilasizmi, erkaklar ham ayollar ham moviy rangni o'zlarining sevimli rangi deb hisoblashar ekan. Vashington universiteti professorlari tadqiqotlariga ko'ra moviy rang odatda, erkaklarga xos rang deb qaralsa ham bu juda ko'pchilik avval ko'radigan rang hisoblanar ekan. Siz nima uchun ba'zi taniqli kompaniyalar ko'k rangni o'zlarining dominant rangi sifatida ishlatishlariga qiziqib ko'rganmisiz? Moviy bizni aqlimizga ta'sir qiluvchi va ishonch, samaradorlik, hotirjamlik, mantiq va fikrlash bilan bog'loq rangdir. Dunyodagi eng mashhur rang ko'k. Ruhni tinchlantiradi, aniq fikr va konsentratsiyani rag'batlantiradi. Qizildan farqli o'laroq ko'k bu o'ying rangi, lekin siz hech qachon ko'k rangga bo'yalgan va jismonan soviq his qilgan xonaga kirganmisiz? Ommabob bo'lishga qaramay, ko'kni begonaroq va hissiyotsiz deb hisoblash mumkin. Eng to'g'ri vaziyat samaradorlik.

Tinchlantiruvchi rang- ko'k, tafakkurni yangi g'oyalar bilan ochib berishga yordam beradi va diqqatni jamlashga undaydi. Ehtimol shuning uchun ko'p idoralar o'z xodimlarini ish joyida qoldirish uchun o'zlarining ofislariga ko'k ranglarni tanlaydilar. Moviy ishonch va xavfsizlikni uyg'otadi. Shuning uchun bu rangga ishonadigan ko'plab tashkilotlar mavjud. Tadqiqotchilar moviy nur uyqu garmoni -melatoninni kamaytirish uchun eng kuchli to'liq uzunligiga ega ekanlikni aniqladilar.

Sariq rang. Sariq hissiy rang bo'lib, uning ijobiy ta'siri optimizm, o'ziga bo'lgan ishonch, ichki kuch va ijodkorlikni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Biroq, sariq rang psixologik jihatdan eng kuchli rangdir. Agar noto'g'ri ohang ishlatilgan bo'lsa, u aqlsizlik, qo'rquv, hissiy mo'rtlik va tushkunlikka olib kelishi mumkin. Sariq rang bilan mashg'ulot kuzatmalarini tanlab, o'zingizni energiya bilan taminlang. Siz bu rangdagi mashg'ulot buyumlari bilan tezroq yugurishingiz va o'zingizni yaxshi his qilishingiz mumkin. Sariq rang sport zallari va jismoniy mashqlar bajariladigan xonalar dizaynida eng o'rinli ranglardan hisoblanadi. Eng to'g'ri kelmaydigan vaziyat sariq va qizil rangni birga ishlatish. Ko'pincha qizil sariq ranglar bilan birlashtirib baxt va quvonch hissinı uyg'otadi. Shuning uchun ikkala rangning kombinatsiyasi bizning mazali taom iste'mol qilishimizga undaydi. Sariq shuningdek, kunduzi ko'rish uchun eng oson rangdir. Agarda sizning biznesingiz tez ovqatlanish joylari bilan bir hilda ko'rinib qolishini hohlamasangiz bu rangni juda ehtiyotkorlik bilan ishlatishni tavsiya etamiz. Yashil rang. Muozanat rangi sifatida qaraladi va uyg'unlik, muozanat, dam olish, hotirjamlik va tinchlikni

yaratadi. Yashil rang yoshartirish va tinchlantirish uchun tabiiy tanlovdir. Shuningdek, tabiyat va tabiiylik, soflik bilan ham bog'langan. Oziq-ovqat do'koni ochmoqchi bo'lganlar uchun bu rangning to'g'ri tanlovlaridan biri hisoblanadi. Yashil yangilanish va tiklanish ramzi bo'lishi mumkin. Ammo, yashil rangning zerikarli va qiziq emas deb qabul qilinishi ham mumkin. Bu shuningdek, pul, ochko'zlik va rashk bilan bog'liq rang. Shuningdek ko'plab ranglar odamlarda har xil taassurotlarni uyg'otadi va biznessingizga albatta, o'z ta'sirini o'tkazadi.

Binafsha rang. Bu rang nafislik, nostalgiya, ekskulizivlik va qirollik hususiyatlarini taklif etadi. Bu qimmatbaxo zargarlik buyumlarini sotadigan ba'zi kishilar uchun mukammal rang hisoblanadi.

Pushti rang. Bu rangning quyuq soyalari energiyaga boy hisoblansa, yengil ranglari esa romantik tuyg'ularni namoyish etadi.

Apelsin rang. Bu rang quvnoq, do'stona va qiziqarli hissi tufayli yoshlar va o'smir yoshdagilar uchun samarali bo'lishi mumkin.

Qora rang. Qora jiddiy yoki klassik kompaniyalar targ'ib qiladi. Ushbu rangda nafislik va ekskuliziflik ham mavjud. Qimmat mahsulotlar bilan ishlashda foydalanish mumkin.

Kulrang. Bu haqiqatdan ham juda zerikarli rang hisoblanadi. Bu psixologik jihatdan neytral va uni ishlatish ishonchsizlikni namoyish etadi. Bundan tashqari ushbu rang og'ir bosimni keltirib chiqaradi. Bazi taniqli brendlar rangni shu qadar oqilona ishlatadilarki, shu bilan ularni logotipining rangi bilan osongina tanib olishi mumkin.

Endi siz, ma'lum bir ranglar bilan bog'liq hislar, psixologik ta'sirlarni va ularning korporativ brendda muhim rol o'ynashini bilib oldingiz. Endi esa rang tanlashdagi to'g'ri tanlov bilan odamlarning brendingizga nisbatan qanday tanlovda bo'lishiga ta'sir o'tkazishini sinab ko'rishingiz mumkin. Ranglar psixologiyasi marketing va brending sohalarida ham keng qo'llaniladi. Marketologlar rangni mahsulotlarni xarid qilish jarayonida muhim ta'sir kuchiga ega ekanligini uqtiradilar. Logotiplar esa mijozni jalb qilishda katta ahamiyatga ega ekanligi, bunda muayyan kompaniyaga tegishli mahsulotning individualligi bilan o'ziga jalb qilish xususiyatiga ega ekanligi e'tirof etiladi. Chunki logotiplar aniq ranglar ifodasiga ega bo'ladi. Ranglar do'konlar, supermarketlar, shaxobchalarning peshtaxtalarini bezashda muhim hisoblanib, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qizil rangli peshtaxta xaridorlarni jalb qilsa, ko'k rang inson tabiatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qizil va sariq ranglarning birgalikda ishlatilishi ochlik hissini qo'zg'atishi sababli restoranlarni bezashda aynan shu ranglarga murojaat qilinadi. McDonald's, Burger King hamda In-N-Out Burger kabi taomlanish shahobchalarining muvaffaqiyatli o'sishi shu asosda yuzaga kelganligini tan olish kerak. Ushbu hodisa „ketchup va xantal“ nazariyasi deb ataladi.

Nafaqat marketing ranglar psixologiyasiga oid tamoyillardan foydalanadi, balki, tibbiyotda, sport va dizayn kabi sohalarda ham ranglarga tez-tez murojaat qilinadi.

Tibbiyotda bemorlarni aynan ranglar orqali davolash usullari mavjud bo'lib, bu borada qadimdan olimlar tadqiqotlar olib borganlar. Shunday bo'lsada insonlar o'zlariga ranglarni ta'sir etish darajasini bilmaganliklari uchun ham xozirgi kunda ko'plab insonlarda kayfiyatning o'zgaruvchanligi, tushkunlik, holsizlik, energiyaning yetishmayotganligidan va hatto yurak, qon tomir kasalliklarining kelib chiqishiga sabab bo'lmoqda. Shifokorlar ranglar psixologiyasini bilishlari va bu borada bemorlarga tahliliy ko'z bilan qaray olishlari maqsadga muvofiq bo'lar edi nazarimda.

Hozirgi kunda jadallik bilan taraqqiy etayotgan yurtimizda ko‘plab osmono‘par, zamonaviy binolar qad ko‘tarmoqda. Arxitektor va dizaynerlar bu sohada yetakchilik qilib kelishmoqda. Qurilayotgan binoning fasad qismidan tortib, xonaning intriyer dizaynini qanday bo‘lishi ham albatta, mutaxassis dizaynerlarga ishonib topshiriladi. Bu sohada mutaxassis bo‘lsalarda, ammo rang psixologiyasini o‘rganmaganliklari tufayli qator kamchiliklarga yo‘l qo‘yishmoqda.

Xonalarga noto‘g‘ri rang tanlash oqibatida insonlarda ko‘z toliqishi, asabiylik, holsizlik, charchoq hissining paydo bo‘lishi kabi bir qancha salbiy holatlarni keltirib chiqarayotganini ko‘rishimiz mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, biz turmush tarzimizni umumiy aytganda borliqni ranglar ishtirokisiz tassavvur qila olmaymiz. Ijtimoiy hayot tarzimizda ranglardan maqsadli foydalanar ekanmiz va kundalik hayot tarzimizda ham ranglar boshqarishini anglaganimizda ularning mohiyatiga to‘g‘ri baho bergan bo‘lar edik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. “Ranglarga yashiringan sirlar” Nasiba Yusupova. Toshkent “Davr Press” nashriyoti 2010.
2. Yuldasheva M. Saminjonova Z. Ranglarning psixologik tabiati. Uslubiy qo‘llanma-Farg‘ona 2023.
3. Антоненко Е. Ю. Язык цвета / Е. Ю. Антоненко — «Фолио», 2011.